

9.7 „GAZDÁLKODJ OKOSAN” – A HAGYOMÁNYOS CSALÁDI GAZDÁLKODÁS FENNTARTHATÓSÁGA

KÉRDÉS

- Hogyan gazdálkodtak régen az emberek?

Napjainkra a gazdálkodás, a termelés meghatározó szereplői a nagyüzemek, mutvállalatok lettek. A családi gazdálkodás hagyománya egyre inkább háttérbe szorul. Fontos, hogy lássák, a mai világban is lehet értéke a családi gazdálkodásnak, és lehet közösségösszetartó ereje a hagyományok megőrzésének. (*Andrásfalvy 1973, 2007, Balassa (szerk.) 1997, Szilágyi (szerk.) 2001, Benicsek M. et al. 2021, Hajnal 2010, Koltai 2014, Pirisi – Trócsányi 2010, Tóth (szerk.) 2014, Woodward et al. 2020*)

Valamikor a paraszti családok önfenntartó életet éltek, a szükségleteiket megtermelték, több generáció élt együtt, átadták a tudást. A hagyományos paraszti gazdálkodás alapvetően az önellátásról szólt. Amit csak lehetett maguk állítottak elő természetes anyagokból: saját készítésű eszközök, használati tárgyak, ruházat, játék. Kevés használati tárgyuk volt. Az erőforrásokkal takarékosan bántak, mert szűkösek voltak. Mindent hasznosítottak, vagy megjavítottak, így lényegében nem keletkezett hulladék. Életük rendjét az évszakok változása és a kapcsolódó mezőgazdasági tevékenységek irányították.

A gazdálkodáshoz az energiát a saját emberi izomerő, az állati erő és a fa tüzelése adta, amellyel szintén takarékosan bántak. Később a víz és a szél energiája segítette még a munkájukat. Számos gazdasági tevékenységet végzett együtt a falu közössége, vagy a kiterjedt rokonság: házépítés, aratás, szüret, tollfosztás, kukoricamorzsolás, disznóvágás. A mezőgazdasági tevékenységek lezárásához pedig közösséget összetartó ünnepek (*bálok, multságok, felvonulások*) kapcsolódtak.

Napjainkban a fogyasztói társadalom élete már másról szól, nem termeli meg közvetlenül a szükségleteit, hanem megvásárolja. A szükségesnél jóval nagyobb a termelés és a fogyasztás, így az erőforrások felhasználása is jóval pazarlóbbá vált. Az emberek többsége nem is tudja, hogyan készülnek az élelmiszerek, a fogyasztási cikkek, mennyi erőforrást használnak, pazarolnak hozzá. A felesleges tárgyak halmaza lepi el az otthonokat. Az élet rendjét a munkaidő, a lakó- és munkahely közötti ingázás irányítja, függetlenül a természet rendjétől. Napjainkban az élet elképzelhetetlen villamosenergia nélkül. Egyre több olyan eszköz kerül a háztartásokba, amelyek áramot követelnek maguknak, és amelyekre úgy gondolnak, hogy nélkülözhetetlen eszközök.

A közösség összetartó ereje egyre gyengébb, a generációk egyre jobban eltávolodnak egymástól. A települések életében a mezőgazdasági termelés háttérbe szorult és helyette az ipari majd a szolgáltató ágazatok jelentősége növekedett meg. Ahogyan a mezőgazdasági tevékenységek eltűntek az emberek életéből úgy veszték ki az ünnepek és a régi népi szokások. Napjainkban számos település igyekszik a hagyományok egy részét visszahozni a városias környezetbe. De ezek közösségépítő ereje már közel sem akkora, mint a régi időkben és a legtöbb inkább turisztikai látványossággá vált.

FELADAT

- Mit jelent a „látástól vakulásig” kifejezés?
- Honnan ered ez a mondás?

TUDTAD?

1950-ben Magyarországon a foglalkoztatottak 50%-a dolgozott a mezőgazdaságban, jelenleg már 5% alatti a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya. www.ksh.hu

Ártéri fokgazdálkodás

- Jó példa arra, hogy az ember a természettel harmóniában tudott gazdálkodni, élni.
- Hazánk folyómenti területein volt jellemző, pl.: Duna mentén ([Gemenc](#), [Sárköz](#)), Tisza mentén, ahol megtanult az ember együtt élni az árvizekkel, sőt a saját hasznára irányította és jó gazda módjára gazdálkodott a vízzel.
- A természeti környezet pedig mindent megadott, ami a megélhetéshez szükség volt:
 - ▶ termékeny iszap az áradások után
 - ▶ gazdag legelők
 - ▶ gazdag halállomány, madárvilág
 - ▶ ártéri erdők gyümölcsei, vadjai
 - ▶ nád, sás, gyékény, fa a házak építéséhez, használati tárgyakhoz
- Tudták hol vannak az árvízmentes területek, csak oda építkeztek, csak ott művelték a szántóföldeket, a szőlőket.
- Míg az árvízzel időszakosan érintett területeken a legeltető állattenyésztés volt a jellemző.
- Ez a természetközeli, változatos gazdálkodás megszűnt a [folyószabályozások](#), és a gátépítések után. Helyét a monokultúrák (*szántóföldi növénytermesztés*) vette át.
- A vizes élőhelyek eltűnésével jelentősen csökkent a biodiverzitás, természeti környezet helyét átvette a mesterségesen kialakított kultúrtáj.

- Ez a józan paraszti tudás megkopott. Így fordulhatott elő, hogy egykori árvíz-veszélyes területekre is építkeztek az emberek, amelyek veszélybe kerülnek napjainkban intenzív csapadékhullás idején, belvizek révén, vagy extrém magas árvizeknél.

A hagyományőrzés nemcsak az értékek tiszteletéről, védelméről szól, hanem logikus gondolkodásra, takarékos életmódra is nevel.

JELES ZÖLD NAPOK

- Környezetvédelmi világnap
- Fenntarthatósági témahét
- Ki a tanteremből nap
- Élelmiszer-pazarlás elleni világnap
- A javítás nemzetközi napja
- Újrahasznosítás világnapja
- A Föld órája
- Takarékosági világnapja

KÉSZÍTS PROJEKTMUNKÁT!

- Szervezzünk tanulmányi kirándulást olyan gazdaságba, ahol még jelen van a hagyományos gazdálkodás!
- A tanulók vegyenek részt hagyományőrző gazdasági tevékenységekben!

ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

- Mit jelent az önellátó gazdálkodás?
- Mit jelent az ártéri fokgazdálkodás?
- Miért fontos a hagyományok őrzése, ápolása?
- Milyen hagyományőrző tevékenységeket ismer?